Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

3. juuli 2025 *

[18. septembri 2025. aasta kohtumäärusega parandatud tekst]

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 93/13/EMÜ – Ebaõiglased tingimused tarbijalepingutes – Artikli 6 lõige 1 ja artikli 7 lõige 1 – Liikmesriigi kohtu volitused ja kohustused – Füüsilise isiku pankrotimenetlus – Pankrotikohtu pädevuse puudumine kontrollida omal algatusel, kas nõuete nimekirja kantud nõude aluseks oleva lepingu tingimused on ebaõiglased – Selle kohtu pädevuse puudumine määrata ajutisi meetmeid – Tõhususe põhimõte

Kohtuasjas C-582/23 [Wiszkier] [i],

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Łódźi kesklinna rajoonikohus Łódźis, Poola) 2. augusti 2023. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 20. septembril 2023, menetluses

[Parandatud 18. septembri 2025. aasta kohtumäärusega]

R. S.,

menetluses osalesid:

C. S.A.,

P. C. R. S-i ja M. S-i pankrotihalduri ülesannetes,

M. K. G. S.A. pankrotihalduri ülesannetes,

J. J.,

M. G.,

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: koja president I. Jarukaitis, kohtunikud N. Jääskinen (ettekandja), A. Arabadjiev, M. Condinanzi ja R. Frendo,

kohtujurist: D. Spielmann,

* Kohtumenetluse keel: poola.

[i] Kohtuasjal on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetlusosalise tegelikule nimele.

kohtusekretär: ametnik M. Siekierzyńska,

arvestades kirjalikku menetlust ja 14. novembri 2024. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– P. C. R. S.-i ja M. S.-i pankrotihalduri ülesannetes, esindaja: *radca prawny* M. Kiejna,

– M. K. G. S.A. pankrotihalduri ülesannetes, esindajad: *adwokaci* P. Cieślak, M. Pyzik-Waląg J. Szewczak, Ł. Żak ning *aplikant radcowski* M. Pugowski,

– Poola valitsus, esindajad: B. Majczyna, M. Kozak, K. Rudzińska ja S. Żyrek,

– Euroopa Komisjon, esindajad: M. Brauhoff, O. Glinicka, P. Kienapfel ja P. Ondrůšek,

olles 6. märtsi 2025. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1.

2 Taotlus on esitatud pankrotimenetluses, mis puudutab R. S-i, füüsilise isiku pankrotis tarbijat, seoses tagasimaksekava paikapanekuga, et hüvitada võlgnevused tema võlausaldajatele, sealhulgas ühele pangale, nimelt G. S.A-le (edaspidi „pank G.“).

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Direktiivi 93/13 kahekümne neljandas põhjenduses on märgitud:

„liikmesriikide kohtutel või haldusasutustel peavad olema piisavad ja tõhusad vahendid, et ebaõiglaste tingimuste seadmist tarbijalepingutes takistada“.

4 Direktiivi artikli 6 lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on tarbijaga sõlminud, ei ole [siseriiklikes õigusaktides sätestatud tingimustel] tarbijale siduvad ning [et leping jääb muus osas pooltele siduvaks, kui see saab kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta].“ [täpsustatud sõnastus]

5 Direktiivi artikli 7 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Liikmesriigid tagavad, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad.“

Poola õigus

Pankrotiseadus

6 Pankrotimenetlust reguleerib 28. veebruari 2003. aasta pankrotiseadus (ustawa – Prawo upadłościowe) (*Dz. U.* nr 60, jrk nr 535) põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis (*Dz. U.* 2019, jrk nr 498, muudetud) (edaspidi „pankrotiseadus“).

7 Pankrotiseaduse artikli 2 lõike 2 kohaselt viiakse nimetatud seadusega reguleeritud menetlus majandustegevusega mitte tegelevate füüsiliste isikute suhtes läbi nii, et pankrotivõlgniku võlad, mis jäävad pankrotimenetluses maksmata, oleks võimalik kustutada ja võlausaldajate nõuded saaks võimalikult suures ulatuses rahuldada.

8 Selle seaduse artiklis 61 on sätestatud, et alates pankroti väljakuulutamise kuupäevast muutub pankrotivõlgniku vara pankrotivaraks, mida kasutatakse tema võlausaldajate nõuete rahuldamiseks.

9 Lisaks kuulub nimetatud seaduse artikli 62 kohaselt pankrotivara hulka pankroti väljakuulutamise kuupäeval pankrotivõlgnikule kuuluv vara ja pankrotimenetluse käigus omandatud vara, kui sama seaduse artiklites 63–67a sätestatud eranditest ei tulene teisiti.

10 Nii nähtub eelkõige pankrotiseaduse artikli 63 lõike 1 punktist 2, et pankrotivara hulka ei kuulu pankrotivõlgniku töötasu see osa, mida ei ole võimalik arestida.

11 Selle seaduse artikli 151 lõike 1 kohaselt teeb pankrotikohtunik alates pankroti väljakuulutamisest pankrotimenetluse toiminguid, välja arvatud need toimingud, milleks on pädev pankrotikohus.

12 Pankrotiseaduse artikli 152 lõike 1 kohaselt on pankrotikohtuniku ülesanne juhtida pankrotimenetlust, kontrollida pankrotihalduri toiminguid, nimetada pankrotihalduri toimingud, mis nõuavad pankrotikohtuniku või võlausaldajate komitee nõusolekut, ning tuvastada pankrotihalduri toime pandud rikkumised. Lisaks teeb pankrotikohtunik artikli 152 lõike 2 kohaselt muid samas seaduses määratletud toiminguid.

13 Sama seaduse artiklis 154 on sätestatud, et pankrotikohtunikul on seoses tema hagidega kohtu ja kohtu esimehe õigused ja kohustused.

14 Seaduse artiklis 236 on ette nähtud:

„1. Võlausaldaja, kellel on nõue pankrotivõlgniku isikliku vara vastu ja kes kavatseb pankrotimenetluses osaleda, on juhul, kui on vajalik, et tema nõue oleks tõendatud, kohustatud sellest pankrotikohtunikule pankroti väljakuulutamise määruses määratud tähtaja jooksul teatama.

2. Võlausaldajal on õigus esitada nõue ka siis, kui see on tagatud hüpoteegiga, pandiga, võõrandamisega või ilma, riigikassa privileegiga, laevahüpoteegiga või mis tahes muu kinnistusraamatu või laevaregistri kandega. Kui võlausaldaja jätab need nõuded deklareerimata, kantakse need automaatselt nõuete nimekirja.

3. Lõiget 2 kohaldatakse *mutatis mutandis* nõuete suhtes, mis on tagatud pankrotivara hulka kuuluvale varale seatud hüpoteegiga, pandiga, võõrandamisega või ilma, riigikassa privileegiga või laevahüpoteegiga, kui pankrotivõlgnik ei vastuta võlgnikuna oma isikliku varaga ja võlausaldaja kavatseb esitada pankrotimenetluses oma nõuded koormatud vara suhtes.

4. Käesoleva artikli sätteid nõuete kohta kohaldatakse ka muude võlgade suhtes, mis tuleb pankrotivarast rahuldada."

15 Nimetatud seaduse artikli 243 lõikes 1 on sätestatud, et pankrotihaldur kontrollib, kas deklareeritud nõue on tõendatud pankrotivõlgniku raamatupidamis- või muude dokumentidega või kannetega kinnistusraamatus või muudes registrites, ning palub pankrotivõlgnikul esitada kindlaksmääratud tähtaja jooksul avalduse nõude tunnustamise kohta.

16 Sama seaduse artiklis 244 on sätestatud, et pärast nõuete deklareerimise tähtaja möödumist ja deklareeritud nõuete kontrollimist koostab pankrotihaldur viivitamata, hiljemalt kaks kuud pärast nõuete deklareerimise tähtaja lõppu, nõuete nimekirja.

17 Selle seaduse artikli 260 lõikes 2 on sätestatud, et kui vastuväidet ei esitata, kinnitab pankrotikohtunik pärast vastuväite esitamise tähtaja möödumist nõuete nimekirja.

18 Sama seaduse artiklist 261 tuleneb, et pankrotikohtunik võib nõuete nimekirja omal algatusel muuta, kui ta tuvastab, et sellesse on kantud nõuded, mida ei ole täielikult või osaliselt olemas, või et nimekirjas puuduvad nõuded, mis peaksid nimekirjas olema; selles artiklis on samuti sätestatud, et nimekirja muutmise määrus avaldatakse omal algatusel ja et selle määruse peale võib esitada kaebuse.

19 Kõnealuse seaduse artiklis 491^{14} on ette nähtud:

„1. Pärast lõpliku jaotuskava täitmist ja siis, kui pankrotivõlgniku vara ebapiisavuse tõttu ei ole koostatud jaotuskava, koostab pankrotikohus pärast nõuete nimekirja heakskiitmist pankrotivõlgniku, pankrotihalduri ja ärakuulatud võlausaldajate nõuete rahuldamise kava või artiklis 491^{16} nimetatud juhtudel pankrotivõlgniku võlgadest vabastamise ilma võlausaldajate nõuete rahuldamise kava koostamata.

2. Määrus võlausaldajate nõuete rahuldamise kava koostamise või pankrotivõlgade kustutamise kohta ilma võlausaldajate nõuete rahuldamise kava koostamata toimetatakse võlausaldajatele kätte. Selle määruse peale võib esitada kaebuse.

3. Võlausaldajate nõuete rahuldamise kava koostamist või pankrotivõlgniku võlgadest vabastamist käsitleva määruse jõustumine, ilma et oleks koostatud võlausaldajate nõuete rahuldamise kava, lõpetab menetluse."

20 Sama seaduse artikli 491[15] lõigetes 1 ja 4 on sätestatud:

„1. Pankrotikohus täpsustab võlausaldajate nõuete rahuldamise kava koostamise määruses, millises ulatuses ja millise tähtaja jooksul, mis ei ületa 36 kuud, peab pankrotivõlgnik tasuma nõuete nimekirjas tunnustatud võlad, mida ei ole menetluse käigus jaotuskavade alusel rahuldatud, ja milline osa pankrotivõlgniku võlgadest, mille maksetähtpäev saabus enne pankroti väljakuulutamise kuupäeva, pärast võlausaldajate nõuete rahuldamise kava täitmist kustutatakse.

[…]

4. Pankrotivõlgniku seisukoht võlausaldajate nõuete rahuldamise kava tingimuste suhtes ei ole pankrotikohtule siduv. Võlausaldajate nõuete rahuldamise kava kindlaksmääramisel võtab kohus arvesse pankrotivõlgniku sissetuleku teenimise võimet, pankrotivõlgniku ja tema ülalpidamisel olevate isikute vajaduste katmise vajadust, sealhulgas eluasemevajadusi, rahuldamata nõuete summat ning tegelikku võimalust nõudeid hiljem rahuldada.“

Seadus, millega kehtestati tööseadustik

21 26. juuni 1974. aasta seaduse, millega kehtestati tööseadustik, (ustawa – Kodeks pracy) (*Dz. U.* nr 24, jrk nr 141), põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis (*Dz. U.* 2022, jrk nr 1510, muudetud kujul) näeb artikkel 87 muu hulgas ette, et tööandja poolt ettevõtlusega seotud kulude katteks ettemakstud summade tasumisel või tasaarvestamisel võib kinni pidada kuni poole töötasust.

Põhikohtumenetlus ja eelotsuse küsimused

22 R. S., tema abikaasa ja veel kaks füüsilist isikut sõlmisid 30. märtsil 2007 pangaga G. Šveitsi frangiga (CHF) indekseeritud hüpoteeklaenulepingu summas 489 821,63 Poola zlotti (PLN) (ligikaudu 116 587,34 eurot) kestusega 360 kuud.

23 15. oktoobri 2019. aasta kohtumäärusega kuulutati välja R. S-i füüsilise isiku pankrot ja seejärel määrati pankrotihaldur.

24 26. aprilli 2021. aasta määrusega kiitis pankrotikohtunik heaks võlanimekirja, mille oli koostanud see pankrotihaldur. Enamik selles nimekirjas olevatest nõuetest olid panga G. nõuded, mis tulenesid põhikohtuasjas kõne all olevast hüpoteeklaenulepingust. Vastuväiteid ei esitatud ja R. S. võttis kõik nõuded õigeks.

25 20. juulil 2023 kuulutati välja panga G. pankrot ja menetlus jätkus selle panga pankrotihalduriga.

26 Eelotsusetaotlusest nähtub, et pankrotimenetluses peab pankrotikohus pankrotihalduri poolt juba koostatud ja pankrotikohtuniku heaks kiidetud nõuete nimekirja alusel kindlaks määrama võlausaldajate nõuete rahuldamise kava või tuvastama, et pankrotivarasse juba kogunenud vara on piisav, et katta kõik tema võlad, ning et see nõuete rahuldamise kava ei ole vajalik. Selle kohtu sellekohane otsus lõpetab pankrotimenetluse.

27 Käesoleval juhul on see kohus Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Łódźi kesklinna rajoonikohus Łódźis, Poola), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus. See kohus leiab, et põhikohtuasjas kõne all olev hüpoteeklaenuleping sisaldab ebaõiglasi tingimusi, mis võivad kaasa tuua lepingu tühisuse, ning märgib, et seda aspekti ei ole varem analüüsitud. Selle kohtu sõnul on panga G. nõuded deklareeritud nõuetest väiksemad või ei ole neid üldse olemas.

28 Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus esiteks, et kuigi R. S. on juba kõik nõuded õigeks võtnud, ei nähtu pankrotimenetluse toimikust, et seda poolt oleks teavitatud põhikohtuasjas kõne all oleva hüpoteeklaenulepingu tingimuste võimalikust ebaõiglusest, ega ka seda, et ta oleks kõiki asjaolusid teades teatanud, et ta ei nõua talle direktiiviga 93/13 tagatud kaitset. R. S-i esindaja, kes tegutseb oma kutsetegevuse raames ja on R. S-i esindanud alates 3. novembrist 2022, väitis siiski samas kohtus, et see hüpoteeklaenuleping sisaldab ebaõiglasi tingimusi. Lisaks ei olnud R. S-il võimalust ise hagi esitada, et nõuda talle sellest direktiivist tulenevate õiguste kaitset, kuna tema vara haldas ja haldab ka praegu pankrotihaldur.

29 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul ei võimalda aga kohaldatavad riigisisesed õigusnormid pankrotikohtul siis, kui ta koostab võlausaldajate nõuete rahuldamise kava, ise kontrollida, kas lepingutingimused on ebaõiglased. See kohus võib üksnes menetluse peatada ja saata küsimuse pankrotikohtunikule, et ta saaks omal algatusel muuta nõuete nimekirja, mis tooks kaasa viivituse kohtuasja menetlemisel.

30 Teiseks märgib see kohus, et pankrotimenetluses on raske kindlaks teha, millisel organil tuleb vajaduse korral hinnata asjaomaste lepingutingimuste võimalikku ebaõiglast laadi. Pankrotikohtunik vaatab võlateated läbi ainult vormilisest küljest ja edastab need pankrotihaldurile, kes vaatab need sisuliselt läbi ja koostab nõuete nimekirja. Pankrotikohtunikul ei ole seega õiguslikku võimalust seda nimekirja muuta enne selle heakskiitmist, välja arvatud juhul, kui selleks volitatud isik esitab vastuväite.

31 Kuna käesoleval juhul ei olnud vastuväidet esitatud ja R. S. ei väitnud pankrotikohtus, et põhikohtuasjas kõne all oleva hüpoteeklaenulepingu tingimused on ebaõiglased, ei olnud see pankrotikohtunik riigisisese õiguse kohaselt kohustatud kontrollima, kas panga G. nõue, mis oli kantud nõuete nimekirja, oli põhjendatud. R. S-i esindaja esitas väite, et hüpoteeklaenulepingu tingimused võivad olla ebaõiglased, alles eelotsusetaotluse esitanud kohtus.

32 Kolmandaks täpsustab see kohus, et R. S. väidab, et pärast pankrotivarast väljamakstavate summade kinnipidamist jääb talle summa, millest ei piisa tema ja oma perekonna vajaduste katmiseks. Siiski ei võimalda põhikohtuasjas kõne all oleva pankrotimenetluse suhtes kohaldatavad sätted ei pankrotikohtul ega pankrotikohtunikul selle kinni peetud summa osas mingeid toiminguid teha.

33 Neljandaks ja viimaseks tuletab eelotsusetaotluse esitanud kohus meelde, et pankrotimenetluse käigus kogutud vahendeid kasutatakse kõigi võlausaldajate, mitte ainult panga G. nõuete rahuldamiseks. Ent võttes arvesse pankrotivara hulka kantud vahendite ning muude nõuete katteks arvatud rahaliste vahendite summat, võib ilmneda, et nendest vahenditest piisab nõuete rahuldamiseks, välja arvatud panga G. võlanõue. Vastavalt seaduse, millega kehtestati tööseadustik (käesolevas kohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis), artiklile 87 makstakse pool pankrotivõlgniku töötasust jätkuvalt pankrotivara hulka ning võimalik ülejääk makstakse talle tagasi alles pankrotimenetluse lõpus.

34 Neil asjaoludel on eelotsusetaotluse esitanud kohus seisukohal, et pankrotivõlgnik võib olla heidutatud direktiivist 93/13 tulenevat kaitset nõudma, sest kui ta vastavat nõuet ei esita, võiks pankrotikohus kiiremini koostada võlausaldajate nõuete rahuldamise kava, milles võetakse arvesse R. S-i ja tema lähema pereringi vajadusi, millega kaasneks tõenäoliselt töötasust kinnipeetud summadest väiksemate summade tagasimaksmine. See tähendaks siiski nõustumist sellega, et nõuete loetelu sisaldab panga G. nimekirja.

35 Neil asjaoludel otsustas Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Łódźi kesklinna rajoonikohus Łódźis) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas direktiivi [93/13] artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, mis näevad ette, et pankrotimenetluses pankrotikohtuniku kinnitatud nõuete nimekiri on pankrotikohtu jaoks siduv, mistõttu ei ole tal menetlust lõpetava otsuse tegemisel võimalik hinnata, kas lepingutingimused on ebaõiglased?

2. Kas direktiivi [93/13] artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, mis ei võimalda kohaldada pankrotimenetluses nõude tagamise abinõusid ning mis võivad nii heidutada tarbijat kasutamast kaitset, mis on talle selle direktiiviga tagatud?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

36 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis näevad ette, et füüsiliste isikute pankrotimenetluses on nõuete nimekiri pärast seda, kui kohus on selle nimekirja heaks kiitnud ja pankrotikohtus on menetlust alustatud, viimati nimetatud kohtu jaoks siduv, mistõttu ei saa ta hinnata, kas sellise krediidilepingu tingimused, millel põhineb sellesse nimekirja kantud nõue, on ebaõiglased, ega seda muuta, vaid ta peab menetluse peatama ja suunama küsimuse, kas need tingimused võivad olla ebaõiglased, sellele kohtule.

37 Sellega seoses tuleb esiteks märkida, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõige 1 on imperatiivne säte ja seda tuleb pidada võrdväärseks riigisiseste normidega, mis on riigisiseses õiguskorras avaliku korra normide tasemel (21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Gutiérrez Naranjo jt, C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, punktid 54 ja 55 ning seal viidatud kohtupraktika).

38 Seega peab liikmesriigi kohus omal algatusel hindama, kas direktiivi 93/13 kohaldamisalasse kuuluv lepingutingimus on ebaõiglane, ja sel moel tasandama tarbija ja müüja või teenuste osutaja vahelist ebavõrdsust, ning ta peab seda tegema kohe, kui tema käsutuses on selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud (17. mai 2022. aasta kohtuotsus Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).

39 Lisaks, arvestades tarbijate kaitse aluseks oleva avaliku huvi laadi ja tähtsust, kohustab direktiiv 93/13 nähtuvalt selle artikli 7 lõikest 1 koostoimes kahekümne neljanda põhjendusega liikmesriike sätestama piisavad ja tõhusad vahendid, „et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine

lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad“ (9. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Profi Credit Polska (jõustunud kohtuotsusega lõpetatud asja teistmine), C-582/21, EU:C:2024:282, punkt 73 ja seal viidatud kohtupraktika).

40 Kuna käesoleval juhul esitatud küsimus puudutab majandustegevusega mittetegeleva füüsilise isiku pankrotimenetlust, siis tuleb teiseks märkida, et liidu õigus ei ühtlusta menetlusi, mida kohaldatakse lepingutingimuse võimaliku ebaõiglase laadi kontrollimiseks, mistõttu need menetlused kuuluvad liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõtte kohaselt liikmesriikide riigisisestesse õiguskordadesse, kuid tingimusel, et need ei ole ebasoodsamad kui riigisisese õiguse kohaldamisalasse kuuluvaid sarnaseid olukordi reguleerivad eeskirjad (võrdväärsuse põhimõte) ega muuda liidu õigusega antud õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks (tõhususe põhimõte) (4. mai 2023. aasta kohtuotsus BRD Groupe Société Générale ja Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, punkt 28, ning 9. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Profi Credit Polska (jõustunud kohtuotsusega lõpetatud asja teistmine), C-582/21, EU:C:2024:282, punkt 74 ja seal viidatud kohtupraktika).

41 Mis puudutab võrdväärsuse põhimõtet, siis ei ole Euroopa Kohtule teada ühtegi asjaolu, mis tekitaks kahtlusi, kas põhikohtuasjas kõne all olevad õigusnormid on selle põhimõttega kooskõlas.

42 Mis puudutab tõhususe põhimõtet, siis küsimust, kas mingi riigisisene menetlusnorm muudab liidu õiguse kohaldamise võimatuks või ülemäära raskeks, tuleb analüüsida, võttes arvesse selle normi kohta menetluses, menetluse kulgu ja erisusi tervikuna, võttes vajaduse korral arvesse liikmesriigi õigussüsteemi aluseks olevaid põhimõtteid, nagu kaitseõiguste tagamine, õiguskindluse põhimõte ja menetluse korrakohane läbiviimine. Sellest hoolimata ei saa menetluste erisused kujutada endast tegurit, mis võib mõjutada õiguskaitset, mis peab olema tagatud tarbijatele direktiivi 93/13 sätete alusel (17. mai 2022. aasta kohtuotsus Impuls Leasing România, C-725/19, EU:C:2022:396, punkt 45 ning seal viidatud kohtupraktika).

43 Samas on Euroopa Kohus samuti otsustanud, et tõhususe põhimõtte järgimine ei saa minna nii kaugele, et korvatakse täielikult asjaomase tarbija täielik tegevusetus (6. oktoobri 2009. aasta kohtuotsus Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 47, ja 24. juuni 2025. aasta kohtuotsus GR REAL, C-351/23, EU:C:2025:474, punkt 58 ja seal viidatud kohtupraktika).

44 Lisaks tähendab liikmesriikide kohustus tagada isikutele liidu õigusest tulenevate õiguste tõhusus eelkõige direktiivist 93/13 tulenevate õiguste puhul tõhusa kohtuliku kaitse nõuet, mida on kinnitatud selle direktiivi artikli 7 lõikes 1 ja mis on tagatud ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47 (9. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Profi Credit Polska (jõustunud kohtuotsusega lõpetatud asja teistmine), C-582/21, EU:C:2024:282, punkt 76 ja seal viidatud kohtupraktika).

45 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et pankrotikohtuniku heaks kiidetud nõuete nimekiri on pankrotikohtule siduv, mistõttu viimane ei saa ise tuvastada faktilisi asjaolusid nõuete olemasolusse puutuvas, et koostada võlausaldajate nõuete rahuldamise kava. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on ainus võimalus, mis tal on selleks, et kontrollida, kas sellise lepingu tingimused, millest tuleneb nõue, mis on kantud pankrotihalduri koostatud ja pankrotikohtuniku heaks kiidetud nõuete nimekirja, võib olla ebaõiglane, pöörduda pankrotikohtuniku poole, et viimane kontrolliks nii neid lepingutingimusi kui ka vajadust seda nimekirja omal algatusel muuta.

46 Samuti nähtub sellest, et pankrotikohtu kohustus pöörduda pankrotikohtuniku poole lükkab edasi pankrotimenetluse lõpetamist ja pikendab – pankrotistunud isiku töötasust kogu menetluse jooksul kinni peetavate summade pankrotivarasse kandmise tõttu – tema ebakindlat rahalist olukorda. Menetluse pikenemine võib seega heidutada pankrotivõlgnikku kasutamast oma õigust nõuda direktiivist 93/13 tulenevat kaitset.

47 Nagu selgitas eelotsusetaotluse esitanud kohus oma vastuses Euroopa Kohtu palvele saada selgitusi, mis esitati Euroopa Kohtu kodukorra artikli 101 alusel, sõltub pankrotivõlgnik üldjuhul pankrotimenetluse võimalikult kiirest lõpetamisest. Nimelt võib pankrotikohus võlausaldajate nõuete rahuldamise kava koostamisel, mis lõpetab selle menetluse, võtta arvesse pankrotivõlgniku isiklikku olukorda, tema kulusid ja vajadust katta pankrotivõlgniku lähimate inimeste vajadusi, ning enamasti määratakse igakuine summa, mida pankrotivõlgnik peab kasutama oma võlgade tagasimaksmiseks menetluse lõpus, väiksemas summas kui see, mis on menetluse käigus töötasust kinni peetud. Seega võib sama pankrotivõlgnik olla sunnitud pankrotimenetluse pikenemise vältimiseks mitte nõudma direktiivist 93/13 tulenevat kaitset ja nõustuma võlausaldaja nõuete rahuldamise kavaga, mis sisaldab nõuet, mis tuleneb lepingust, mis võib sisaldada ebaõiglasi tingimusi.

48 Veel olgu lisatud, et Euroopa Kohtule esitatud toimikus sisalduva teabe kohaselt näib, et risk, et pankrotivõlgnik hoidub pankrotimenetluses lepingutingimuse ebaõiglusele tuginemast, esineb nii selle menetluse etapis, mis toimub pankrotikohtus, kui ka selle menetluse igas etapis. Nimelt toob tuginemine sellises lepingus sisalduva tingimuse ebaõiglasele laadile, millest nõue tuleneb, igal juhul kaasa viivituse sama menetluse lõpetamisel.

49 Tuleb aga rõhutada, et kaitse, mida direktiiv 93/13 tarbijatele pakub, hõlmab juhtumeid, kus tarbija, kes on sõlminud ebaõiglasi tingimusi sisaldava lepingu müüja või teenuste osutajaga, ei tugine esiteks asjaolule, et leping kuulub selle direktiivi kohaldamisalasse, ega teiseks kõnealuse lepingutingimuse ebaõiglasele laadile, kuna ta kas ei ole teadlik oma õigustest või siis heidutavad teda neid õigusi kasutamast kulud, mida toob endaga kaasa kohtumenetlus või rahaline koormus, mida tal tuleks kanda (vt selle kohta 4. juuni 2020. aasta kohtuotsus Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).

50 Seega, võttes arvesse käesoleva kohtuotsuse punktides 45–47 mainitud asjaolusid, tuleb asuda seisukohale, et sellised riigisisesed õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mis võivad heidutada pankrotivõlgnikku kasutamast oma õigust nõuda direktiivist 93/13 tulenevat kaitset, muudavad selle direktiivi kohaldamise samas menetluses ülemäära raskeks.

51 Igaks juhuks tuleb veel täpsustada, et tarbija õigus tõhusale kaitsele hõlmab ka pädevust jätta oma õigused kasutamata, mistõttu peab liikmesriigi kohus võtma vajaduse korral arvesse tarbija väljendatud tahet, kui tarbija, teadlikuna, et ebaõiglane lepingutingimus ei ole siduv, on siiski vastu sellele, et see jäetakse kohaldamata, andes nii kõnealuse lepingutingimuse kohaldamiseks vaba ja teadliku nõusoleku (9. juuli 2020. aasta kohtuotsus Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, punktid 25–28 ja seal viidatud kohtupraktika).

52 Miski Euroopa Kohtule esitatud toimikus ei võimalda aga asuda seisukohale, et käesoleval juhul loobus võlgnik vabatahtlikult ja teadlikult kasutamast kaitset, mis tal on direktiivi 93/13 alusel. Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 88 märkis, ei saa asjaolu, et pankrotivõlgnik, ilma et teda selles menetlusstaadiumis esindaks advokaat, võttis pankrotihaldurile vastava avalduse tegemisega õigeks võlausaldaja nõuded ega esitanud pankrotikohtunikule vastuväidet, pidada osutavaks vabatahtlikule ja teadlikule loobumisele niisugusest kaitsest.

53 Pealegi ei saa sellises olukorras nagu põhikohtuasjas kvalifitseerida pankrotivõlgniku suhtumist täiesti passiivseks käesoleva kohtuotsuse punktis 43 viidatud kohtupraktika tähenduses. Nimelt, nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 28, väitis ta pankrotikohtus, käesoleval juhul eelotsusetaotluse esitanud kohtus, et põhikohtuasjas kõne all olev hüpoteeklaenuleping sisaldas ebaõiglasi tingimusi.

54 Arvestades argumente, mille M. K. esitas suuliste seisukohtade ärakuulamiseks korraldatud kohtuistungil ja mille kohaselt on pankrotikohtuniku kinnitatud nõuete loetelu omandanud seadusjõu, tuleb samuti rõhutada, et see asjaolu ei takista tingimata pankrotikohtul omal algatusel kontrollida, kas sellise lepingu tingimused, millest tuleneb sellesse loetellu kantud nõue, võivad olla ebaõiglased.

55 Nii on Euroopa Kohus otsustanud, et niisugust omal algatusel kontrollimist õigustab direktiiviga 93/13 tarbijatele tagatud kaitse aluseks oleva avaliku huvi olemus ja tähtsus, mistõttu ei oleks võimalik tagada lepingutingimuste võimaliku ebaõiglase laadi tõhusat kontrolli, nagu nõuab direktiiv, kui kohtuotsuse seadusjõud oleks kohtulahenditel, millest ei nähtu, et selline kontroll on toimunud (17. mai 2022. aasta kohtuotsus Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, punkt 50).

56 Seega, kuna käesoleval juhul ei ole kontrollitud sellise lepingu tingimuste ebaõiglast laadi, mille aluseks on pankrotikohtuniku kinnitatud võlanimekirja kantud nõue – mida peab lõppkokkuvõttes kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus –, siis kohustab direktiiv 93/13 pankrotikohut hindama, kas need tingimused võivad olla ebaõiglased, ja tegema sellest vajalikud järeldused.

57 Teisiti saaks see olla vaid juhul, kui pankrotikohtunik oleks sõnaselgelt märkinud, et ta on hinnanud, kas põhikohtuasjas kõne all olevad lepingutingimused on ebaõiglased, ja kui sellest vähemalt kokkuvõtlikult põhjendatud analüüsist ei oleks ilmnenud ühegi ebaõiglase tingimuse olemasolu, täpsustades vajaduse korral, et selle kontrolli tulemusel antud hinnangut ei saa enam kahtluse alla seada, kui selleks ette nähtud tähtaja jooksul ei ole kaebust esitatud (vt analoogia alusel 17. mai 2022. aasta kohtuotsus Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, punkt 51).

58 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1, arvestades tõhususe põhimõtet, tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis näevad ette, et füüsiliste isikute pankrotimenetluses on see nõuete nimekiri pärast seda, kui kohus on selle nimekirja heaks kiitnud, ilma et ta oleks käsitlenud asjasse puutuva lepingu tingimuste võimalikku ebaõiglust, ja pankrotikohtus on menetlust alustatud, viimati nimetatud kohtu jaoks siduv, mistõttu ei saa ta hinnata, kas sellise krediidilepingu tingimused, millel põhineb sellesse nimekirja kantud nõue, on ebaõiglased, ega seda muuta, vaid ta peab menetluse peatama ja suunama küsimuse, kas need tingimused võivad olla ebaõiglased, sellele kohtule.

Teine küsimus

59 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis füüsiliste isikute pankrotimenetluses ei näe pankrotikohtule ette võimalust kohaldada ajutisi meetmeid pankrotivõlgniku olukorra kohandamiseks seni, kuni on selgunud krediidilepingus – krediidileping, millest tuleneb võlanõue, mis on kantud ühe teise

kohtuinstantsi heakskiidetud võlgade nimekirja – sisalduvate tingimuste ebaõigluse hindamise tulemused, ilma et ta oleks analüüsinud asjasse puutuvate lepingute tingimuste võimalikku ebaõiglust.

60 Kõigepealt tuleb märkida, et esiteks paneb direktiivi 93/13 artikli 6 lõige 1 liikmesriikidele kohustuse tagada, et ebaõiglased lepingutingimused ei oleks tarbijale siduvad, ilma et tarbijal oleks vaja esitada hagi ja saavutada sellise kohtuotsuse tegemine, mis kinnitaks nende tingimuste ebaõiglust. Sellest järeldub, et liikmesriigi kohtud peavad jätma need tingimused kohaldamata, et need ei tooks tarbijale kaasa siduvaid tagajärgi, välja arvatud juhul, kui tarbija on sellele vastu (15. juuni 2023. aasta kohtuotsus Getin Noble Bank (krediidilepingu täitmise peatamine), C-287/22, EU:C:2023:491, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).

61 Lisaks, nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 39, on lõppkokkuvõttes liikmesriikide ülesanne vastavalt direktiivi 93/13 artikli 7 lõikele 1 tagada, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mille müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad.

62 Teiseks, nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 40, tuleb direktiivis 93/13 ette nähtud tarbijakaitse rakendamise kord menetlusautonoomia põhimõttest tulenevalt sätestada liikmesriikide õiguskordades, tingimusel et järgitakse võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtteid.

63 Mis puudutab võrdväärsuse põhimõtet, siis ei ole Euroopa Kohtule teada ühtegi asjaolu, mis tekitaks kahtlusi, kas põhikohtuasjas kõne all olevad riigisisesed õigusnormid on selle põhimõttega kooskõlas, kuna need ei näe pankrotikohtule ette võimalust kohaldada pankrotimenetluses pankrotivõlgniku kaitseks ajutisi meetmeid.

64 Mis puudutab tõhususe põhimõtet, siis nagu on sisuliselt märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 42, tuleb küsimust, kas riigisisesed õigusnormid muudavad liidu õiguse kohaldamise võimatuks või ülemäära raskeks, analüüsida, võttes arvesse kogu menetlust, menetluse kulgu ja erisusi.

65 Olles eeltoodule viidanud, siis mis nüüd puudutab täpsemalt küsimust, millistel asjaoludel võib osutuda vajalikuks, et liikmesriigi kohus määraks direktiivi 93/13 tõhusa kohaldamise tagamiseks ajutised meetmed, tuleb rõhutada, et selliste meetmete vajalikkust tuleb hinnata lähtuvalt direktiivi 93/13 eesmärgist, milleks on tagada tarbijakaitse kõrge tase (vt selle kohta 25. novembri 2020. aasta kohtuotsus Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, punkt 37).

66 Seega peab liikmesriigi kohtul olema võimalik kohaldada ajutisi meetmeid, et tagada tarbijale direktiivist 93/13 tulenevate õiguste täieulatuslik toime.

67 Just seda silmas pidades ongi Euroopa Kohus muu hulgas otsustanud, et tarbijatele selle direktiiviga, eelkõige selle artikli 6 lõikega 1 ja artikli 7 lõikega 1 tagatud kaitse nõuab, et liikmesriigi kohtul, kes on pädev hindama lepingutingimuse ebaõiglast laadi, peab olema võimalik kohaldada sobivat ajutist meedet, kui see on vajalik lepingutingimuste ebaõigluse kohta tehtava otsuse täieulatusliku toime tagamiseks (15. juuni 2023. aasta kohtuotsus Getin Noble Bank (krediidilepingu täitmise peatamine), C-287/22, EU:C:2023:491, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

68 Samamoodi võib olla vajalik võtta selliseid meetmeid juhul, kui esineb risk, et tarbija maksab kohtumenetluse toimumise aja jooksul – mis võib olla väga pikk – kuumakseid, mille summa on suurem kui see, mis oleks tegelikult tulnud tasuda juhul, kui asjaomane tingimus oleks jäetud kohaldamata, kui see on vajalik lepingutingimuste ebaõigluse kohta tehtava otsuse täieulatusliku toime tagamiseks (15. juuni 2023. aasta kohtuotsus Getin Noble Bank (krediidilepingu täitmise peatamine), C-287/22, EU:C:2023:491, punktid 42 ja 43 ning seal viidatud kohtupraktika).

69 Sellega seoses nähtub eelotsusetaotluses esitatud andmetest, et esiteks ei ole põhikohtuasjas kõne all olevate riigisiseste õigusnormide kohaselt pankrotikohtul võimalik kohaldada ajutisi meetmeid pankrotivõlgniku finantsolukorra leevendamiseks seni, kuni lepingutingimuse võimaliku ebaõiglase laadi hindamise tulemused on olemas. Kuigi on küll tõsi, et pankrotivõlgnik ei maksa tagasi enne pankrotimenetluse lõppu pankrotikohtuniku heaks kiidetud võlanimekirja kantud nõudeid, on see pankrotivõlgnik siiski sunnitud selle kontrolli käigus jätkuvalt kandma vara pankrotivara hulka võlanimekirja alusel, mis võib sisaldada sellisest tingimusest tulenevat nõuet. Nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 46: kuna lepingutingimuse ebaõiglusele tuginemine toob kaasa pankrotimenetluse pikenemise, võib pankrotivõlgnik loobuda kasutamast oma õigust nõuda direktiivist 93/13 tulenevat kaitset. Teiseks nähtub eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgitustest, et käesoleval juhul, võttes arvesse seni pankrotivara hulka makstud vahendite summat ja sama pankrotivõlgniku võlgade summat, võivad need vahendid olla piisavad, et rahuldada sellesse loetellu kantud nõudeid, välja arvatud panga G. nõue.

70 Tuleb arvestada, et sellistel asjaoludel võib olla vajalik ajutine meede – nagu riigisisene kohus oma vastuses Euroopa Kohtu palvele saada selgitusi, mida on käsitletud käesoleva kohtuotsuse punktis 47, sisuliselt selgitas –, mis vähendaks pankrotivõlgniku töötasust tehtavaid mahaarvamisi kuni selle otsuse tegemiseni, millega lõpetatakse lepingutingimuse ebaõigluse läbivaatamine, et tagada direktiivis 93/13 sätestatud kaitse ja sellest tulenev tõhus kohtulik kaitse, mille kindlaksmääramine on siiski riigisisese kohtu ülesanne.

71 Nimetatud kindlaksmääramise jaoks peab eelotsusetaotluse esitanud kohus eelkõige hindama, kas ajutiste meetmete võtmine, mis seisneb pankrotivõlgniku töötasust tehtavate mahaarvamiste vähendamises, on vajalik, et tagada pankrotivõlgnikule direktiiviga 93/13 tagatud kaitse. Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 104 märkis, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus võtma arvesse kõiki juhtumi asjakohaseid asjaolusid, sealhulgas eelkõige piisavate kaudsete tõendite olemasolu selle kohta, et asjaomased lepingutingimused on ebaõiglased; konkreetset võimalust, et pankrotivara on võlausaldajate nõuete rahuldamiseks juba piisavalt moodustatud, välja arvatud vajaduse korral asjaomane nõue, ning pankrotivõlgniku finantsolukorda ja riski, et pankrotimenetlust tuleb pikendada, mis võib kaasa tuua tema finantsolukorra põhjendamatu halvenemise kuni selle menetluse lõpetamiseni.

72 Kõiki eeltoodud põhjendusi arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1, arvestades tõhususe põhimõtet, tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis füüsiliste isikute pankrotimenetluses ei näe pankrotikohtule ette võimalust kohaldada ajutisi meetmeid pankrotivõlgniku olukorra kohandamiseks seni, kuni on selgunud krediidilepingus – krediidileping, millest tuleneb võlanõue, mis on kantud ühe teise kohtuinstantsi heakskiidetud võlgade nimekirja – sisalduvate tingimuste ebaõigluse hindamise tulemused, ilma et ta oleks analüüsinud asjasse puutuvate lepingute tingimuste võimalikku ebaõiglust.

Kohtukulud

73 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse sama kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

1. **Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1, arvestades tõhususe põhimõtet,**

   tuleb tõlgendada nii, et

   nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis näevad ette, et füüsiliste isikute pankrotimenetluses on see nõuete nimekiri pärast seda, kui kohus on selle nimekirja heaks kiitnud, ilma et ta oleks käsitlenud asjasse puutuva lepingu tingimuste võimalikku ebaõiglust, ja pankrotikohtus on menetlust alustatud, viimati nimetatud kohtu jaoks siduv, mistõttu ei saa ta hinnata, kas sellise krediidilepingu tingimused, millel põhineb sellesse nimekirja kantud nõue, on ebaõiglased, ega seda muuta, vaid ta peab menetluse peatama ja suunama küsimuse, kas need tingimused võivad olla ebaõiglased, sellele kohtule.

2. **Direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 koostoimes tõhususe põhimõttega**

   tuleb tõlgendada nii, et

   nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis füüsiliste isikute pankrotimenetluses ei näe pankrotikohtule ette võimalust kohaldada ajutisi meetmeid pankrotivõlgniku olukorra kohandamiseks seni, kuni on selgunud krediidilepingus – krediidileping, millest tuleneb võlanõue, mis on kantud ühe teise kohtuinstantsi heakskiidetud võlgade nimekirja – sisalduvate tingimuste ebaõigluse hindamise tulemused, ilma et ta oleks analüüsinud asjasse puutuvate lepingute tingimuste võimalikku ebaõiglust.

Allkirjad